

ISSN 2707-3076 (Print)

ISSN 2709-8214 (Online)

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

Хортицької національної академії

SCIENTIFIC JOURNAL

of Khortytsia National Academy

Серія: Педагогіка.
Соціальна робота.

2020, 1(2)

ISSN 2707-3076 (Print)
ISSN 2709-8214 (Online)

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради

Науковий журнал Хортицької національної академії

Серія:
Педагогіка. Соціальна робота
Випуск 1(2)

Запоріжжя
2020

Науковий журнал Хортицької національної академії. Scientific Journal of Khortytsia National Academy. (Серія: Педагогіка. Соціальна робота) : наук. журн. / [редкол. : В. В. Нечипоренко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя : Вид-во комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради, 2020. Вип. 1(2).

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації Серія КВ № 24104-13944Р
Офіційний сайт видання <https://journal.khnnra.edu.ua/index.php/njKhNA>

Журнал включено до пошукової системи відкритої наукометричної бази даних Google Scholar, до реферативної бази даних «Україніка наукова» та Українського реферативного журналу «Джерело», розміщений у каталозі Наукової періодики України Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

Головний редактор:

Нечипоренко Валентина Василівна, доктор педагогічних наук, професор, ректор Хортицької національної академії (Україна).

Заступник головного редактора:

Позднякова Олена Леонтіївна, кандидат педагогічних наук, доцент, перший проректор Хортицької національної академії (Україна).

Члени редакційної колегії:

Павленко Анатолій Іванович, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член Національної академії вищої освіти України, завідувач кафедри соціальної роботи Хортицької національної академії (Україна).

Борисов Вячеслав Вікторович, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та методик навчання Хортицької національної академії (Україна).

Цимбалару Анжеліка Дмитрівна, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, головний науковий співробітник відділу інновацій та стратегій розвитку освіти Інституту педагогіки НАПН України (Україна).

Пономарьова Галина Федорівна, доктор педагогічних наук, професор, ректор комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (Україна).

Петриченко Лариса Олексіївна, доктор педагогічних наук, доцент, перший проректор комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (Україна).

Харківська Алла Анатоліївна, доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (Україна).

Роганова Марина Вікторівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри теорії та методики дошкільної освіти комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (Україна).

Ульянова Вікторія Станіславівна, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри музично-інструментальної підготовки вчителя комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (Україна).

Чернецька Юлія Іванівна, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (Україна).

Gancarz Aleksandra, Doctor, Assistant, University of Silesia in Katowice (Poland).

Chojnacka-Synaszko Barbara, Doctor, Adiunkt, University of Silesia in Katowice (Poland).

Zenon Gajdzica, Full professor, Professor, University of Silesia in Katowice (Poland).

Suchodolska Jolanta, Adiunkt, University of Silesia in Katowice (Poland).

Гевко Ігор Васильович, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри комп'ютерних технологій Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (Україна).

Цибулько Людмила Григорівна, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (Україна).

Відповідальний секретар:

Сташук Ольга Олександрівна, кандидат педагогічних наук, методист науково-методичного відділу Хортицької національної академії (Україна)

Зовнішні рецензенти:

Бондар Віталій Іванович, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член Національної академії педагогічних наук України (Україна).

Засенко Вячеслав Васильович, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, директор Інституту спеціальної педагогіки НАПН України (Україна).

Елькін Марк Веніамінович, кандидат педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки і педагогічної майстерності Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (Україна).

Одинець Тетяна Євгенівна, доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор, завідувач кафедри фізичної реабілітації Хортицької національної академії (Україна).

Корнелюк Богдан Васильович, кандидат філологічних наук, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Хортицької національної академії (Україна).

Лапшина Ірина Сергіївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та методик навчання Хортицької національної академії (Україна).

Схвалено рішенням Вченої ради Хортицької національної академії
Протокол № 9 від 25.06.2020.

У статтях розглядаються результати новітніх теоретичних та експериментальних досліджень в галузі педагогіки та соціальної роботи. Дослідження охоплюють проблеми загальної педагогіки та історії педагогіки, теорії і методики управління освітою, теорії і методики виховання, початкової освіти, середньої освіти, професійної освіти, спеціальної освіти, а також соціальної роботи.

ISSN 2707-3076 (Print)
ISSN 2709-8214 (Online)

Municipal Institution of Higher Education
«Khortytsia National Educational and Rehabilitation Academy»
of Zaporizhzhia Regional Council

Scientific Journal of Khortytsia National Academy

Series: Pedagogy. Social Work
Issue 1(2)

Zaporizhzhia
2020

Scientific Journal of Khortytsia National Academy. (Series: Pedagogy. Social Work) : scientific journal / [editorial board : V. Nechyporenko (chief editor) and others]. Zaporizhzhia : Publishing house of the Municipal Institution of Higher Education -Khortytsia National Educational and Rehabilitation Academy of Zaporizhzhia Regional Council, 2020. Iss. 1(2).

Certificate of state registration of the print media Series **KB № 24104-13944P**
Official website of the journal <https://journal.khnra.edu.ua/index.php/njKhNA>

The journal is included in the search engine of the open database Google Scholar, in the database "Ukrainika Naukova" and the Ukrainian journal of scientific abstracts "Dzherelo"; it is placed in the Catalog of Scientific Periodicals of Ukraine of the Vernadsky National Library of Ukraine

Chief editor:

Valentyna Nechyporenko, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Rector of the Khortytsia National Academy (Ukraine).

Deputy editor:

Olena Pozdniakova, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, First Pro-rector of the Khortytsia National Academy (Ukraine).

Members of the editorial board:

Anatolii Pavlenko, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Full Member of the National Academy of Higher Education Sciences of Ukraine, Head of the Department of Social Work of the Khortytsia National Academy (Ukraine).

Viacheslav Borysov, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor at the Department of Pedagogy and Teaching Methodologies of the Khortytsia National Academy (Ukraine).

Anzhelika Tsymbalaru, Doctor of Pedagogical Sciences, Senior Research Officer, Chief Researcher at the Innovations and Education Development Strategies Department of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine (Ukraine).

Halyna Ponomarova, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Rector of the Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy» of the Kharkiv Regional Council (Ukraine).

Larysa Petrychenko, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, First Pro-rector of the Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy» of the Kharkiv Regional Council (Ukraine).

Alla Kharkivska, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Pro-rector for Scientific and Pedagogical Work of the Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy» of the Kharkiv Regional Council (Ukraine).

Maryna Rohanova, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Theories and Methods of Preschool Education of the Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy» of the Kharkiv Regional Council (Ukraine).

Viktoriia Ulianova, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Professor at the Department of Musical and Instrumental Teacher Training of the Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy» of the Kharkiv Regional Council (Ukraine).

Yuliia Chernetska, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy» of the Kharkiv Regional Council (Ukraine).

Aleksandra Gancarz, Doctor, Assistant, University of Silesia in Katowice (Poland).

Barbara Chojnacka-Synaszko, Doctor, Adiunkt, University of Silesia in Katowice (Poland).

Gajdzica Zenon, Full Professor, Professor, University of Silesia in Katowice (Poland).

Jolanta Suchodolska, Adiunkt, University of Silesia in Katowice (Poland).

Ihor Hevko, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Computer Technologies of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University (Ukraine).

Liudmyla Tsybulko, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Professor of State Higher Educational Institution «Donbas State Pedagogical University» (Ukraine).

Executive secretary:

Olha Stashuk, Candidate of Pedagogical Sciences, Methodist of the Scientific and Methodological Division of Khortytsia National Academy (Ukraine)

External reviewers:

Vitaliy Bondar, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Full Member of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine (Ukraine).

Viacheslav Zasenko, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Director of the Institute of Special Pedagogy of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine (Ukraine).

Mark Elkin, Candidate of Pedagogical Sciences, Professor, Professor at the Department of Pedagogy and Pedagogical Skills of Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University (Ukraine).

Tetiana Odynets, Doctor of Science of Physical Education and Sport, Professor, Head of the Department of Physical Rehabilitation of the Khortytsia National Academy (Ukraine).

Bohdan Korneliuk, Candidate of Philological Sciences, Assistant Professor at the Department of Social Sciences and the Humanities of the Khortytsia National Academy (Ukraine).

Iryna Lapshyna, Candidate of Pedagogical Sciences, Assistant Professor at the Department of Pedagogy and Teaching Methodologies of the Khortytsia National Academy (Ukraine).

Approved by the Academic Council of the Khortytsia National Academy
Protocol **№ 9** from 25.06.2020.

The articles deal with the results of the latest theoretical and experimental research in the field of pedagogy and social work. Research covers the problems of general pedagogy and history of pedagogy, theories and methods of educational management, theories and methods of training, primary education, secondary education, vocational education, special education and social work.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

Антибура Ю. П. Науково-методичне забезпечення шкільної історичної освіти в Україні (кінець XX – початок XXI століття): історіографія навчальних видань.....	7
Дергач М. А. Особливості розвитку вітчизняної теорії та практики використання театрального мистецтва в навчально-виховній роботі з дітьми в першій третині XX ст.....	15
Павленко А. І. Роль і місце біографічного методу у методології педагогіки.....	30
Платаш Л. Б. Становлення державно-громадських механізмів розвитку інклюзивної освіти в Україні (1990-2020 рр.).....	40

РОЗДІЛ 2. СЕРЕДНЯ ОСВІТА

Андрєєв А. М., Тихонська Н. І. Міський конкурс творчих робіт з удосконалення фізичного демонстраційного експерименту як форма залучення учнівської молоді до інноваційної діяльності.....	55
Бессараб А. О., Пономаренко О. В. Способи формування мотивації школярів до дистанційного навчання: огляд зарубіжного та українського досвіду.....	64
Каліжанова Г. Н., Пісарєва Т. А. Особливості використання матеріалів TED Talks на уроках англійської мови.....	74
Корольова Л. М. Сучасні форми, методи й засоби підготовки майбутнього вчителя нової української школи до розвитку креативних здібностей молодших школярів.....	80
Маврін В. В. Психологічні засади становлення дитини як суб'єкта життєтворчості в освітньому просторі нової української школи.....	88

РОЗДІЛ 3. ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

Борисов В. В., Лупінович С. М. Дослідження взаємозв'язку рівнів рефлексійності з показниками самоактуалізації майбутніх вчителів початкових класів у закладі вищої освіти.....	101
Гевко І. В. Застосування цифрових інформаційних ресурсів в дистанційному навчанні.....	111
Дьоміна В. В. Проблема формування медіаграмотності майбутніх перекладачів.....	119
Казаннікова О. В. Використання технології воркшопу у процесі практичної підготовки майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності.....	126
Марків В. М., Онищенко І. В. Формування мотивації до професійної діяльності в майбутніх учителів початкової школи засобами технології BYOD.....	137
Червоненко К. С. Зміст та форми практичної підготовки майбутніх соціальних працівників до організації волонтерської діяльності учнівської молоді.....	147

РОЗДІЛ 4. СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА

Бочков П. М. Корекційно-педагогічна тактика подолання порушень рівноваги у дошкільників.....	155
Найдьонова Г. О., Зацепіна Т. В. Особливості гендерної ідентичності у підлітків із розладами аутистичного спектра.....	163

РОЗДІЛ 5. СОЦІАЛЬНА РОБОТА

Кротенко В. І., Найдьонова Г. О. Метафора як метод консультативної роботи психологів та соціальних педагогів з батьками.....	172
Мосаєв Ю. В. Проблеми становлення екологічної соціальної роботи в Україні.....	180

Ключевые слова: мотивація, мотивація к професійній діяльності, мобільне навчання, мобільні технології, BYOD-підхід, технологія BYOD.

FORMATION OF MOTIVATION FOR PROFESSIONAL ACTIVITY IN FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS BY BYOD TECHNOLOGY

Volodymyr Markiv, Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Pedagogy and Teaching Methods, Khortytsia National Academy, Zaporizhzhia, Ukraine, e-mail: vnmarkiv63@gmail.com

Iryna Onishchenko, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Primary Education, Kryvyi Rih State Pedagogical University, Kryvyi Rih, Ukraine, e-mail: irina_onischenko@ukr.net

The article analyzes the features of the formation of motivation for professional activity in future primary school teachers by means of BYOD's technology. The authors revealed the essence of the concepts «motivation», «motivation to professional activity», «BYOD's technology». Motivation to professional activity was characterized as a set of motivating factors that determine the activity of an individual, system of motives, needs, interests, aspirations, incentives, guidelines, value orientations, aimed at conscious choice of profession and long-term responsibilities which are associated with this profession. The authors substantiate the necessity of introduction of BYOD's technology in the educational process of higher education institutions, which will promote the formation of motivation for professional activity in future primary-school teachers. The methodological basis of the study is a systematic approach to the studying of the provisions of pedagogical science regarding the application of BYOD. BYOD's technology is seen as an innovative technology that allows using personal mobile devices (smartphones, tablets, netbooks, e-book, iPhone, iPad, etc.) as learning tools. The functional possibilities and peculiarities of the introduction of BYOD's technology in the educational process of higher learning institutions are clarified as an effective means of forming motivation for professional activity in future primary-school teachers. It is determined that the introduction of BYOD's technology in the educational process of higher education allows to intensify the training of future primary-school teachers; differentiate and individualize the learning process; streamline forms of information; use teaching time effectively; integrate students' knowledge of fundamental, psychological, pedagogical and methodological disciplines; get quick feedback. It is proved that the use of BYOD's technology creates favorable conditions for the formation of students' motivation for professional activity, successful mastery of the profession of a primary-school teacher.

Keywords: motivation, motivation to professional activity, mobile education, mobile technologies, BYOD-approach, BYOD's technology.

Авторський внесок кожного із співавторів: Марків В. М. – 50 %, Онищенко І. В. – 50 %.

Стаття надійшла до редакції / Received 10.02.2020.

Прийнята до друку / Accepted 26.05.2020.

Унікальність тексту 88 % (Unicheck ID 1005370166)

© Марків Володимир Миколайович, Онищенко Ірина Володимирівна

УДК 378:37.013.42+364-322

Катерина Сергіївна Червоненко

ORCID: 0000-0001-6749-2167

кандидат педагогічних наук, викладач кафедри соціальної роботи,

Хортицька національна академія,

Запоріжжя, Україна

e-mail: kschervonenko@ukr.net

ЗМІСТ ТА ФОРМИ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

У науково-методичній статті розкрито значення практичної підготовки майбутніх соціальних працівників до організації волонтерської діяльності учнівської молоді. Доведено, що особливого значення у фаховій підготовці студентів набуває практична складова, представлена навчальними практиками та позанавчальною діяльністю студентів. Визначено, що навчальна організаційна практика є оптимальною для доповнення її завданнями, насиченими волонтерським змістом.

Представлено два основних напрями діяльності студентського волонтерського центру: просвітницький та діяльнісний. Описано програму «Волонтерська просвіта учнівської молоді». Висвітлено особливості реалізації діяльнісного напрямку функціонування студентського волонтерського центру.

Ключові слова: майбутні соціальні працівники, практична підготовка, практика, волонтерська діяльність, учнівська молодь.

Вступ. Реформування соціально-економічної та політичної сфер українського суспільства зумовлюють розвиток професійної соціальної освіти, покликаної готувати професійно компетентних, самодостатніх, соціально активних та відповідальних майбутніх фахівців, здатних максимально використовувати набуті теоретичні знання у практичній діяльності з урахуванням сучасних змін та тенденцій розвитку громадянського суспільства. Поліфункціональність та багатогранність професії «соціальний працівник» вимагає постійного розширення та удосконалення напрямів діяльності цих фахівців, що, відповідно, спричинює підвищення вимог до їх професійної підготовки, у системі якої важливе місце займає формування їх готовності до організації волонтерської діяльності учнівської молоді, зокрема, практична складова даного процесу.

Актуальність та важливість здійснення підготовки студентів у зазначеному напрямі підтверджується широким розповсюдженням волонтерських ініціатив у сучасному демократичному суспільстві, особливо у сфері надання соціальних та соціально-педагогічних послуг, що зумовило залучення соціальних працівників не лише до активної участі у волонтерстві, а й до організаційного та управлінського аспектів визначеної діяльності з різними категоріями населення, зокрема,

учнівською молоддю, де вони виступають одними з головних суб'єктів цього процесу, які мають володіти не лише теоретичними знаннями з менеджменту волонтерської діяльності, а й бути компетентними у питаннях її організації, ефективного управління, реалізації та оцінки. Одним із ефективних засобів формування готовності майбутніх соціальних працівників до організації волонтерської діяльності учнівської молоді в умовах закладів вищої освіти виступає спеціально організована практична підготовка.

Практична спрямованість професійної освіти соціальних працівників виступає першочерговим завданням у системі їх підготовки, що стало предметом вивчення багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених.

О. Карпенко у своєму фундаментальному дослідженні проблеми професійної підготовки майбутніх соціальних працівників в умовах університетської освіти, присвяченому розробці моделі підготовки студентів закладів вищої освіти до соціальної роботи, особливе місце надавала практично-діяльнісній підготовці студентів, наголошуючи на важливості самостійної діяльності суб'єкта для його саморозвитку, засвоєння досвіду шляхом аналізу, осмислення і перетворення сфери діяльності, в яку він включений (2006, с. 48–49).

А. Капська концептуальним підґрунтям професійної підготовки майбутніх соціальних працівників визначала особистісний підхід, а

ключовим компонентом цього процесу – професійно-орієнтовану практику, в основу якої покладені «загальні та конкретні завдання, практичні вміння та навички, якими має оволодіти висококваліфікований працівник соціальної сфери» (2010, с. 14).

На необхідності здійснювати професійну підготовку соціальних працівників відповідно до компетентностей, на яких має ґрунтуватися зміст майбутньої діяльності, в тому числі, її практична складова представлена конкретними здатностями та готовностями до реалізації конкретного напрямку роботи, наголошували М. Лукашевич та Т. Семігіна (2007, с. 53–54).

Важливість практичної підготовки майбутніх соціальних працівників до організації волонтерської діяльності учнівської молоді доводили Л. Тюття та І. Іванова, визначаючи волонтерську діяльність як метод непрофесійної соціальної роботи, спрямованої на поліпшення соціального добробуту інших та особистісне зростання самих фахівців соціальної сфери (2008, с. 216–217).

Волонтерську діяльність як різновид професійної соціальної роботи розглядали у своїх дослідженнях О. Богданова (2010, с. 27), А. Капська, О. Безпалько, Р. Вайнола, О. Карпенко, Ж. Петрочко (2001).

Можливості волонтерської практики у системі профілактики девіантної поведінки учнівської молоді розглядав Р. Козубовський (2014).

З. Бондаренко (2008) та Т. Лях (2009) досліджували проблеми удосконалення змісту професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів засобами волонтерства.

В. Поліщук визначала волонтерську практику студентів як невід'ємну складову професійної підготовки сучасного фахівця соціальної роботи, яка сприяє вдосконаленню системи соціальної освіти та передбачає навчання фахівців соціальної сфери основним правилам життєдіяльності людини в суспільстві, засвоєння ними соціальної культури, розвиток професійного мислення, дій, етики, засвоєння норм і правил професійного співтовариства (2013, с. 153–157).

Аналіз досліджень з проблеми практичної спрямованості професійної освіти соціальних працівників засвідчив важливість компетентнісного та особистісного підходу у процесі їх підготовки, де волонтерська діяльність виступала важливим напрямом професійної соціальної роботи та, одночасно, засобом їхньої фахової підготовки.

Проте, незважаючи на численні дослідження, присвячені професійній підготовці майбутніх соціальних працівників, актуальним напрямом залишається дослідження проблеми організації практичної підготовки майбутніх соціальних працівників до організації волонтерської діяльності учнівської молоді в умовах закладів вищої освіти, зокрема, у процесі навчальної організаційної практики та спеціально організованої позанавчальної діяльності, як одного з напрямків соціальної практики.

Мета статті полягає у розкритті змісту та форм практичної підготовки майбутніх соціальних працівників до організації волонтерської діяльності учнівської молоді.

Методи дослідження: аналіз та узагальнення наукових джерел з проблеми практичної підготовки майбутніх соціальних працівників, проектування навчальної організаційної практики та системи діяльності студентського волонтерського центру в умовах закладів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу статті.

Система професійної підготовки висококваліфікованих фахівців соціальної сфери складається з трьох основних складових: теоретичної, дослідницької та практичної, які реалізуються упродовж всього періоду навчання у закладі вищої освіти. Комплексність та гармонійне поєднання визначених компонентів сприятимуть ефективності професійної підготовки майбутніх соціальних працівників, де особливого значення набуває практична складова, ефективна реалізація якої може бути забезпечена через впровадження в освітній процес навчальних практик та спеціально організованої поза навчальної діяльності студентів.

Навчальну практику майбутніх соціальних працівників можна розглядати як безперервну, послідовну, навчально-практичну діяльність студентів у реальному професійному середовищі, спрямовану на розвиток професійно важливих якостей, властивостей, знань та компетентностей. Вона виступає важливою складовою та системоутворюючим елементом професійної підготовки майбутнього фахівця соціальної сфери, однією з основних форм навчального процесу у системі їхньої підготовки, що забезпечує реалізацію теоретичних знань у безпосередніх практичних діях, дозволяє сформувати вміння працювати з різними категоріями клієнтів, вирішувати проблеми соціального, психологічного та економічного характеру, застосовувати різноманітні технології

соціальної та соціально-педагогічної роботи, сформуванню уявлення про сферу майбутньої професійної діяльності, її особливості, осмислити правильність свого професійного вибору, а також оволодіти необхідними професійними компетентностями.

Специфіка та багатофункціональність професійної діяльності фахівців соціальної сфери вимагає урізноманітнення їхньої практичної підготовки, спрямованої на формування готовності до реалізації її різних напрямів.

Законом України «Про вищу освіту» (2014) визначено, що практична підготовка осіб, які навчаються у закладах вищої освіти, здійснюється шляхом проходження ними практики на підприємствах, в установах та організаціях згідно з укладеними закладами вищої освіти договорами або у його структурних підрозділах, що забезпечують практичну підготовку.

Якість практичної підготовки регламентується Державним стандартом вищої освіти за спеціальністю 231 «Соціальна робота» галузі знань 23 «Соціальна робота» (2019) через означені результати навчання, представлені конкретними компетентностями соціального працівника щодо здійснення професійних завдань та функцій, важливе місце серед яких займає організаційна робота з різними категоріями клієнтів, в тому числі і з учнівською молоддю.

Визначення переліку усіх видів навчальних практик здійснюється закладом вищої освіти у відповідності до освітньо-професійної програми певного освітньо-кваліфікаційного рівня. Традиційно у навчальних планах з підготовки майбутніх соціальних працівників практика представлена різними видами, відповідно до її змісту та мети: ознайомча, педагогічна, організаційна, виробнича, волонтерська, виробничо-волонтерська, професійно-орієнтована, науково-дослідна, асистентська тощо. Представлені практики реалізуються на відповідному курсі навчання у різних освітніх та соціальних закладах за спеціально розробленою програмою практики, що регламентує мету, зміст, послідовність виконання завдань студентами, види та форми контролю знань та вмінь студентів, якими вони мають оволодіти по її завершенню. Такий підхід дозволяє реалізувати принципи безперервності, систематичності, послідовності та зв'язку з теоретичними знаннями.

Важливим аспектом системи навчальних практик майбутніх соціальних працівників виступає

її спрямованість на забезпечення ефективної підготовки до організації волонтерської діяльності учнівської молоді, оскільки лише гармонійне та системне поєднання практичної та теоретичної складових створить необхідне підґрунтя для ефективної реалізації волонтерських ініціатив у їхній майбутній професійній діяльності з учнівською молоддю.

Аналіз програм практик студентів спеціальності 231 «Соціальна робота» дає змогу визначити, що навчальна організаційна практика є оптимальною для доповнення її завданнями, спрямованими на формування готовності майбутніх соціальних працівників до організації волонтерської діяльності учнівської молоді з наступних причин: по-перше, її тривалість шість тижнів, що припадають на шостий навчальний семестр, після вивчення у п'ятому семестрі навчальної дисципліни «Соціально-педагогічні основи волонтерської діяльності учнівської молоді», що є логічним продовженням для відпрацювання набутих в процесі навчальної роботи теоретичних знань; по-друге, студенти третього курсу мають достатній досвід для реалізації волонтерських ініціатив як в студентському так і в учнівському середовищі, оскільки протягом трьох попередніх років навчання вони були неодноразово задіяні у позанавчальній життєдіяльності закладу, спрямованій на реалізацію різноманітної соціально значущої діяльності у різних ролях, пов'язаних, передусім з наданням соціальної допомоги всім, хто її потребує та адаптації до майбутніх умов професійної діяльності.

Організаційна практика спрямована на ознайомлення студентів з механізмами функціонування соціальної інфраструктури та різних верств населення; ознайомлення з основним змістом та специфікою роботи соціального працівника (педагога) в системі освіти; розвиток уявлень студентів про суб'єкт-суб'єктні характеристики соціально-виховної роботи.

Об'єктами практики виступають заклади середньої освіти, загальноосвітні санаторні школи-інтернати, спецшколи для дітей з вадами розвитку, навчально-реабілітаційні заклади тощо.

Завдання практики спрямовані на: розвиток особистісних якостей студентів, необхідних соціальному працівнику (педагогу); перенесення набутого теоретичного знання у площину практичної роботи; формування у студентів творчого та дослідницького підходів до

професійної діяльності; вивчення специфіки роботи соціального працівника (педагога) у визначених закладах; ознайомлення зі змістом основних нормативних документів, які регламентують їх діяльність, а також зі змістом, методами та формами індивідуальної та групової діагностичної, профілактичної, виховної, корекційно-розвивальної роботи соціального працівника (педагога) з дітьми та їхніми батьками; набуття досвіду щодо організації та управління дитячим колективом; формування готовності до організації та здійснення соціально-педагогічної діагностики та корекції з дітьми різного віку тощо.

Серед індивідуальних завдань навчальної організаційної практики обов'язковими для виконання виступають конкретні розробки та результати самостійної дослідницької діяльності (пам'ятки, аналіз результатів діагностування, плани-конспекти виховних заходів, плани бесід з батьками, інформаційні повідомлення, соціально-педагогічні характеристики дитячого колективу тощо), що мають бути представлені на підсумковій конференції та у документації практики: «щоденнику практики» та методичному банку.

З метою забезпечення ефективної практичної підготовки майбутніх соціальних працівників до організації волонтерської діяльності учнівської молоді пропонуємо урізноманітнити програму навчальної організаційної практики наступними завданнями, насиченими волонтерським змістом, а саме:

- розробити сценарій волонтерської акції та провести її з дітьми у визначеному закладі;
- узагальнити досвід волонтерської діяльності закладу, який є базою практики та розробити інформаційний буклет з узагальненою інформацією;
- розробити методичні рекомендації щодо організації волонтерської діяльності учнівської молоді для соціальних працівників (педагогів) та вчителів;
- розробити сценарій тижня волонтерських ініціатив у закладі та провести його;
- взяти участь у роз'яснювальній роботі з батьками щодо важливості включення дітей у волонтерську діяльність;
- розробити та представити мультимедійну презентацію щодо можливостей здійснення волонтерської діяльності у відповідному закладі (реалізація волонтерських програм та проєктів);
- розробити паспорт короткотривалого волонтерського соціального проєкту та реалізувати

його з учнями у визначеному закладі. За результатами оформити портфоліо;

- підготувати та провести квест, спрямований на активізацію учнівської волонтерської діяльності щодо розширення їх екологічного світогляду.

Запропоновані завдання сприятимуть набуттю студентами вмінь та компетентностей щодо організації волонтерської діяльності учнівської молоді, оскільки активне включення до такої діяльності у процесі навчальної організаційної практики дозволить їм набути досвіду реалізації зазначеного напрямку майбутньої професійної діяльності.

Важливим аспектом процесу організації навчальної організаційної практики виступає її керівництво, яке здійснюється викладачами освітніх закладів з досвідом практичної діяльності з визначеного напрямку, що мають забезпечувати консультування, супровід, спостереження, контроль та оцінку діяльності студентів (К. Червоненко, 2018).

Невичерпним джерелом набуття практичного досвіду студентами щодо організації волонтерської діяльності учнівської молоді виступає спеціально організована позанавчальна діяльність, зокрема, функціонування студентського волонтерського центру, головним призначенням якого виступає забезпечення активного волонтерства студентів. Осередки студентського волонтерського руху, які активно здійснюють діяльність у просвітницькому, корекційному, профілактичному, рекреаційному, охоронно-захисному, соціально-адаптивному напрямах, представлені майже у всіх закладах вищої освіти України. Головним мотиваційним аспектом участі студентів у реалізації волонтерських ініціатив виступає реальна можливість набуття ними професійного досвіду у різноманітних сферах життєдіяльності, спрямованих на забезпечення соціального благополуччя відповідних категорій клієнтів, формування їх соціального досвіду.

З метою цілеспрямованої практичної підготовки до формування ціннісного ставлення студентів до волонтерства та набуття ними досвіду організації волонтерської діяльності учнівської молоді ефективною виступає діяльність волонтерського центру закладу вищої освіти у двох основних напрямах: просвітницькому та діяльнісному.

Реалізація просвітницького напрямку діяльності студентського волонтерського центру передбачає

організацію спеціальних зустрічей у формі просвітницького тренінгу для соціально активної студентської молоді «Волонтерська просвіта учнівської молоді», спрямованого на усвідомлення цінності волонтерства у житті людини та активізації знань, вмінь та навичок учасників щодо планування, організації, управління, реалізації, оцінювання і прогнозування волонтерської діяльності з учнівською молоддю. Така форма тренінгових занять, у поєднанні з іншими, дозволить розглядати конкретні теми, які необхідно засвоїти та набути відповідних умінь та навичок щодо організації волонтерської діяльності. Організаторами таких зустрічей виступають викладачі профільної кафедри та майбутні фахівці соціальної роботи.

Основними завданнями тренінгових занять виступають: формування уявлень студентів про роль соціального працівника в організації волонтерської діяльності учнівської молоді; формування здатності до реалізації різних напрямів волонтерства з учнівською молоддю.

Орієнтовними тематиками зустрічей визначені: «Вікові та соціально-психологічні особливості учнівської молоді», «Ефективні способи залучення учнів загальноосвітньої школи до волонтерської діяльності», «Напрями волонтерської діяльності учнівської молоді», «Учнівська школа волонтерів», «Технологія волонтерської діяльності з учнівською молоддю», «План волонтерської діяльності у школі», «Алгоритм підготовки учнів до волонтерства», «Соціальне волонтерство в школі», «Особливості спортивного волонтерства учнів», «Культурне волонтерство у шкільному середовищі», «Екологічне волонтерство школярів», «Організація волонтерських шкільних акцій», «Вуличне волонтерство учнівської молоді» тощо.

Запропоновані заняття доречно структурувати, виокремлюючи вступ, основну та заключну частини, з обов'язковим відображенням ритуалу привітання, висловлювань студентів щодо очікувань та правил спільної діяльності; теоретичного та практичного блоків з різноманітними інтерактивними формами роботи (обговорення, дискусії, ігри, розв'язування проблемних ситуацій, творчі завдання); процедури підведення підсумків, налагодження зворотного зв'язку, релаксації тощо.

Просвітницький тренінг дозволить організувати зустрічі однодумців серед студентської молоді, спрямовані на розширення їх

світогляду, позитивного впливу на особистісний розвиток, розширення кола спілкування, а також формування цінних практичних умінь, необхідних для ефективної організації волонтерської діяльності учнівської молоді.

Наступний, діяльнісний, напрям передбачає залучення студентської молоді до розробки та реалізації різних волонтерських заходів з представниками студентської і учнівської молоді: фестивалів, марафонів, проєктів, програм, акцій тощо, спрямованих на формування позитивної мотивації щодо волонтерства та набуття досвіду реалізації реальної волонтерської діяльності з учнівською молоддю.

Безпосередня участь майбутніх соціальних працівників у волонтерській діяльності сприяє формуванню здатності розуміти іншу людину, її соціальні проблеми й механізми вирішення, розвитку гуманістичного типу мислення, вміння знаходити ресурси особистого самовдосконалення, визначати шляхи самореалізації та самоактуалізації.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, у системі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до організації волонтерської діяльності учнівської молоді важливу роль відіграє практична складова, основними формами якої виступають навчальна організаційна практика, насичена завданнями, спрямованими на набуття досвіду реалізації волонтерських ініціатив в учнівському середовищі та спеціально організована позанавчальна діяльність студентів, представлена функціонуванням студентського волонтерського центру. Організація волонтерської діяльності учнівської молоді майбутніми соціальними працівниками під час професійної підготовки у ЗВО сприяє формуванню професійно важливих особистісних якостей та властивостей, спеціальних знань, вмінь та компетентностей необхідних для реалізації цього важливого напрямку майбутньої професійної діяльності, створює умови для активної взаємодії з соціальним середовищем та набуття соціального досвіду.

Активне волонтерство у процесі навчання дозволяє студентам не лише стати активними учасниками громадського життя, реально долучитися до волонтерського руху, а й сформувати образ майбутньої професійної діяльності, набути досвід переживання реальної ситуації взаємодії з дітьми та їх оточенням, здійснити спробу практично реалізувати свої

теоретичні знання та спрогнозувати результати їх впровадження.

Перспективами подальших розвідок можуть виступати удосконалення форм та методів

практичної підготовки майбутніх соціальних працівників до організації волонтерської діяльності учнівської молоді.

Література

- Богданова Е. В. Подготовка будущих социальных педагогов к волонтерской деятельности. Новосибирск : Идеи и Идеалы, 2010. С. 27–35.
- Бондаренко З. П. Організація волонтерської роботи майбутніх соціальних педагогів в умовах вищого навчального закладу: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Інститут проблем виховання АПН України. Київ, 2008. 23 с.
- Гордієнко Н. М. Теоретико-методологічні засади дослідження соціального ресурсного потенціалу освітніх закладів інтернатного типу. Науковий журнал Хортицької національної академії. Scientific Journal of Khortytsia National Academy. (Серія: Педагогіка. Соціальна робота) : наук. журн. / [редкол. : В. В. Нечипоренко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя : Вид-во комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради, 2019. Вип. 1(1). С. 178–191.
- Капська А. Й. та ін. Технологізація волонтерської роботи в сучасних умовах / ред. А. Й. Капська. Державний центр соціальних служб для молоді, Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2001. 139 с.
- Карпенко О. Г. Теоретико-методологічні підходи професійної готовності фахівців до соціальної роботи. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Київ: НПУ М. П. Драгоманова, 2006. В.4. С. 47–53. (Серія 11 «Соціологія. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління»)
- Капська А. Й. Деякі аспекти професійної підготовки соціальних педагогів і соціальних працівників. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка*. 2010. №15. С. 12 –16. (Серія «Педагогічні науки»)
- Козубовський Р. В. Підготовка майбутніх соціальних працівників до профілактики девіантної поведінки серед учнівської молоді в процесі волонтерської практики: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Терн. нац. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2014. 20 с.
- Лукашевич М. П., Семигіна Т. В. Соціальна робота (теорія і практика): навчальний посібник. Київ: ІПК ДСЗУ, 2007. 341 с.
- Лях Т. Л. Соціально-педагогічна діяльність студентських волонтерських груп: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.05 / Луган. націонал. універ. ім. Т. Шевченка. Луганськ, 2009. 22 с.
- Поліщук В. Роль волонтерської практики в процесі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2013. Вип. 29. С. 153–157
- Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 16.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 24.01.2020)
- Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 231 «Соціальна робота» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти: затв. Наказом М-ва освіти і науки України від 24 квітня 2019 р. № 557. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-standartu-vishoyi-osviti-za-specialnistyu-231-socialna-robota-dlya-pershogo-bakalavrskogo-rivnya-vishoyi-osviti> (дата звернення: 24.01.2020)
- Тюття Л. Т., Іванова І. Б. *Соціальна робота: теорія і практика* : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2008. 574 с.
- Червоненко К. С. Компоненти готовності майбутніх соціальних працівників до організації волонтерської діяльності учнівської молоді. *Науковий часопис НПУ Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Київ. 2018. № 62 С. 238–241.

References

- Bogdanova, E. V. (2010). Podgotovka budushchih socialnyh pedagogov k volonterskoj dejatel'nosti. [Preparing future social teachers to volunteering] Novosibirsk: Idel I Idealy, pp. 27–35 (rus).

- Bondarenko, Z. P. (2008). Orhanizatsiia volenterskoi roboty maibutnikh sotsialnykh pedahohiv v umovakh vyshchoho navchalnoho zakladu. [Organizing future social teachers' volunteering in higher educational establishments] Synopsis of Ph D thesis. Kyiv (ukr).
- Chervonenko, K. S. (2019). Komponenty hotovnosti maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv do orhanizatsii volenterskoi diialnosti uchnivskoi molodi. [Components of readiness of future social workers to organize volunteer activities of student youth] Naukovyi chasopys NPU Drahomanova. Serii 5. Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy. [Scientific journal of NPU Drahomanov. Series 5. Pedagogical sciences: realities and prospects]// Kyiv. 2018. № 62. 238–241 (ukr).
- Hordiienko, N. (2019). Theoretical and methodological foundations of studying the social resource potential of educational institutions of the boarding type Scientific Journal of Khortytsia National Academy. (Series: Pedagogy. Social Work) : scientific journal / [editorial board : V. Nechyporenko (chief editor) and others]. Zaporizhzhia : Publishing house of the Municipal Institution of Higher Education –Khortytsia National Educational Rehabilitation Academyll of Zaporizhzhia Regional Council. Iss. 1(1) 178–191 (ukr).
- Kapska, A. Y. (2010). Deiaki aspekty profesiinoi pidhotovky sotsialnykh pedahohiv i sotsialnykh pratsivnykiv. [Certain aspects of professional training for social teachers and social workers] Visnyk Hlukhivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. O. Dovzhenka [Bulletin of Glukhiv National Pedagogical University n.a. O. Dovzhenko], 15, 12 –16 (ukr).
- Kapska, A. Y. (Ed.). (2001). Tekhnolohizatsiia volenterskoi roboty v suchasnykh umovakh [Technologization of volunteering in modern context]. State Centre of social services for youth, National Pedagogical Drahomanov University. Kyiv (ukr).
- Karpenko, O. H. (2006). Teoretyko-metodolohichni pidkhody profesiinoi hotovnosti fakhivtsiv do sotsialnoi roboty. [Theoretical and methodological approaches to specialists' professional readiness to social work] Naukovyi chasopys NPU im. M. P. Drahomanova [Scientific bulletin of NPU n.a. Drahomanov], 4, 47–53 (ukr).
- Kozubovskiy, R. V. (2014). Pidhotovka maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv do profilaktyky deviantnoi povedinky sered uchnivskoi molodi v protsesi volenterskoi praktyky [Teaching future social workers to prevent students' deviant behavior during volunteer practice]. Extended abstract of candidate's thesis. Ternopil (ukr).
- Liakh, T. L. (2009). Sotsialno-pedahohichna diialnist studentskykh volenterskykh hrup [Social and educational activity of student volunteer groups]. Synopsis of Ph D thesis. Luhansk (ukr).
- Lukashevych, M. P. & Semyhina, T. V. (2007). Sotsialna robota (teoriia i praktyka) [Social work (theory and practice)]. Kyiv : IPK DSZU (ukr).
- Polishchuk, V. (2013). Rol volenterskoi praktyky v protsesi profesiinoi pidhotovky maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv. [Role of volunteer practice in the process of preparing future social workers] Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu [Scientific Bulletin of Uzhgorod National University], 29, 153–157 (ukr).
- Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy vid 01.07.2014 r. № 1556-VII. Data onovlennia: 16.01.2020. Retrieved from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (ukr).
- Pro zatverdzhennia standartu vyshchoi osvity za spetsialnistiu 231 «Sotsialna robota» dlia pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity: zatv. Nakazom M-va osvity i nauky Ukrainy vid 24 kvitnia 2019 r. № 557. Retrieved from : <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-standartu-vishoyi-osviti-za-specialnistyu-231-socialna-robota-dlya-pershogo-bakalavrskogo-rivnya-vishoyi-osviti> (ukr).
- Tiuptia, L. T. & Ivanova, I. B. (2008). Sotsialna robota: teoriia i praktyka [Social work: theory and practice]. Kyiv: Znannia [ukr].
- Vainola, R. K., Kapska, A. Y. & Komarova, N. M. (1999). Volenterskyi rukh v Ukraini: tendentsii rozvytku. [Volunteer movement in Ukraine: development trends] Kyiv: Akadempres (ukr).

**СОДЕРЖАНИЕ И ФОРМЫ ПРАКТИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ СОЦИАЛЬНЫХ РАБОТНИКОВ
К ОРГАНИЗАЦИИ ВОЛОНТЕРСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧЕНИЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ**

Екатерина Сергеевна Червоненко, кандидат педагогических наук, преподаватель кафедры социальной работы, коммунальное учреждение высшего образования «Хортицкая национальная учебно-реабилитационная академия» Запорожского областного совета, г. Запорожье, Украина, e-mail: kschervonenko@ukr.net